

ЗА МЮЗИТЕ, МИЗИТЕ И МУЗИКАТА

Автор: Валентин Йорданов

Първенец на българската планина *Рила* е връх *Мусала* (2925 м.), с двойник-близък връх *Малък Мусала* (2902 м.).

Етимологията на названието *Мусала* може да се изведе от глагола *мушкам* (*муша*), свързан със съществителните *мускетар* (гвардеец на френския крал, въоръжен със шпага), *мушкет* („пушка“), *мустак* (със заострен край), *мусони* (тропически ветрове), *мушкато* (цвете), *мускат* (сорт грозде и вино), *муска* („бича глава“ – амулет с триъгълна форма), *мускул*, *мускал* (флаконт с розово масло), *мусака* (ястие), *мус* (тип десерт), *музагет* (Аполон), *музи* (деветте музи, покровителки на изкуствата), *мюзи* (по-старият етноним на племето *мизи*), *музика*; *мозайка*, *музически изкуства* (поезия, музика и танц); антропонимите *Музей* – митичен тракийски цар-жрец и прорицател, баща на Евмолп; *Модест Мусоргски* (1839-1881 г.) – руски композитор от дворянска фамилия; топонимите *Музакия* (област в Южна Албания), *Мурсалево*, *Мусомища*, *Мусачево*, *Мусина*, *Муселиево* и пр.

Коренът *муш/мус* носи значението „остър“, какъвто именно е споменатият двоен връх. Озвучаването на последния звук „ш“ дава *муж/мъж*. Което ни помага да разберем защо на санскрит *мусала* значи „боздуган“, „сопа“, „пика“ (копие), „чукало“: очевиден фалически символ. Впрочем, така изглеждат и цветовете на билката *мурсалски чай*, която расте по склоновете на *Рила планина*. Сродните ведически думи са *мус* – „разцепвам“, *мушти* – „мъжки полов член“, *муштика* – „юмрук“.

Според нас словосъчетанието *Мус-Ал*, образуващо името *Мусала*, трябва да се чете „Бог Мус“, като под псевдонима *Мус* е подразбиран синът на небесния отец *Уран/Атон* – *Ра/Ре/Ру*, – имайки предвид названието *Рила* (*Ри/Ре-Ал*, т.е. „Бог Ре“) на целия масив. Обикновено планината и нейният връх-първенец са посвещавани на един и същ бог. Освен това бог *Ре* е пазителят на небесните порти **/Книга на мъртвите на древните египтяни**. Второ преработено издание на български език. Превод в стихове от френски език Йордан Ватев. С., Изд. „Хелиопол“, 1994, глави: 15, 17, 85, 124-127 и др./, логично е неговите планина и връх да опират в небето, да го мушат и промушват.

Но върхът е двоен: явно *Ре* стои тук заедно със своя брат *Геб*. Двойният връх очевидно бил приеман за природен образ на първородните богове-близнаци (деца на *Уран* и *Гея*): по-високият *Мусала* отговарял на небесния бог-слънце *Ре*, известен още като скотовъдеца *Велес/Хелиос* /*Мардук/Сакар* (Крилатият

змей/Дракон/Ламя), а по-ниският *Малък Мусала* – на земния бог *Геб*, известен още като земеделеца *Самар/Кронос/Енлил/Ел*.

В района има и два топонима с корен *мус/мурс*, споменати по-горе: село *Мурсалево*, сгушено в западния склон на *Рила*, край което е открит ранно-неолитен град с уникална ортогонална планировка и село *Мусомища* – на югоизточния склон на *Пирин*, – където също има останки на град, съществувал през VI-V хил. пр.Хр.

Северно от *Рила* се простира по-ниска и разлата планина с дублетното име *Верила* – *Вер-Ри-Ла*, *Вер-Ре-Ал*, значещо „*Ре*, богът-дракон“.

Към планинския масив *Рила* откъм юг е прилепен масивът *Пирин* (*Перин/Перун*). *Пи-Ри-Ин*, се чете буквално „Планината на *Ри* [*Ре*] и *Ин* [*Жената*]“. Античното название било *Орбели*: *Ор-Бел*, т.е. „*Красивият Хор*“, визиращо последния слънчев бог. Съдейки по това, че бог *Ре* се явявал дядо на *Дионис/Хор*, а бог *Перун* (*Зевс-Амон*) – баща на същия *Дионис/Хор*, вероятно сегашното име *Пирин/Перин/Перун* е предхождало античното име *Орбели* (*Орбелус*). Т.е. хронологията на името е: *Пирин*, *Орбели* и пак *Пирин*.

Първенец на *Пирин* е връх *Вихрен* (2914 м.), чието старо име *Ел теле* („*Връх Ел*“ или „*Божия връх*“) ни отвежда както към бог *Кронос/Ре* (наричан в Леванта и Анатолия *Ел*), така и към неговия внук – бог *Дионис/Хор*.

Самият връх има пирамидална форма. До него откъм югоизток е долепена седловината *Кабата* (2535 м.), а в североизточна посока се спускат два циркуса: *Голям казан* (2400 м.) и *Малък казан* (2200 м.). Отбелязваме любопитния феномен, че тези местности се обитават от стада диви кози; а козелът (*Пан*) е бил зооморфен образ последователно и на *Кронос*, и на *Дионис*. Тук е налице едно забележително единство между природа и митология!

Планинските масиви *Рила*, *Пирин* и на изток – *Родопи*, – затварят помежду си живописното *Разложко поле*. От дълбока древност тук живеели *бесите* – жреческото съсловие на голямото племенно обединение *траки*, което в по-дълбока древност било познато под етнонимите *именци* или *румци*.

Племенното (съсловното) име *беси*, по точно *песи*, означава буквално „пасири“ („*водачи*“, „*учители*“). На древноегипетски *пес* (*пас*), а има и друг термин – *сев* (*сив/сав/саб*), значел точно това. Йероглифът, с който се изписвали *пес* и *сев*, бил куче с вирната опашка – пазач и водач на стадото (народа).

Бесите не били жреци („пасири“) само на *сатрите* (*сатирите*), по-сетнешните *одриси*, а на всички племена в *Тракия*. Като жречески елит, потомци на боговете, съхраняващи традициите на *Дионисовия култ*, от тях произхождали царските домове и аристокрацията на всяко едно от тракийските племена на юг, понякога и на север от Балкана.

Топонимни следи от титлата *пастир* могат да се намерят и в *Северна България*, бивша *Долна Мизия*, което означава, че и жреците на *мизите* са ползвали универсалната свещена терминология на боговете. Другояче не би могло да бъде.

При нашите проучвания попаднахме на топонима *Паскалевец*, село на около 50-60 км. северно от град *Велико Търново*. *Паскалевец* – *Пас-Ка-Ал-Ев*, или „*Пасири*, синове/дъщери на богиня *Ева*“. Идентично е значението на личните имена *Паскал* и *Паско* (*Пас-Ка-Ал*, т.е. „*Божият син*, *пастир*“), свещеническият сан при протестантите – *пастор* („*Пастирът Тор* [*Бик*]“), християнския празник

Пасха (Пас-Ха, т.е. „Велик пастир“), както и на думите с негативна окраска, придадена им от християнските догматици – *пасмина* (Пас-Мин, или „Пастирът Амин [т.е. Амон]“), *пасквил* (Пас-К[а]-Ел, или „Пастирът, син на Бог“).

Село *Паскалевец* попадало в земите на племето *кробизи*, което влизало в състава на племенното обединение на *мизите*. Заедно със село *Дъскот* (Дъс-Кот, Тас [сат/съд]-Кот, т.е. „Таса [съдината] Котито [котлето, утробичката]“), *Паскалевец* е разположено на хълмове, доминиращи над географския център на *Дунавската равнина*. Тези хълмове в миналото били обрасли с вековни дъбови гори, а върховете им и днес са увенчани с големи могили, осигуряващи покоя на царете-пастири на *кробизите*, а може би и въобще на *мизите*.

Изпъкналият над равнината хълм *Дъскот* – Дас-Кот или Тас-Кот – е като *тас*, плитък съд, обърнат с дъното нагоре. Такава форма имат тракийският остров *Тасос* и австралийският остров *Тасмания*, оформени от планини, издигащи се над равната морска шир. Така е получило името си и мезолитното селище *Таса* (*Деур Таса*) в *Горен Египет*. В Азия идентичната дума *таш* означава „пещера“.

Съдейки по топонима *Дъскот* (Тас-Кот), в който са съхранени свещени понятия, на това място е имало светилище на втората поред богиня-майка *Котито/Котис* (в митологията тя е по-известна като Рея), а древното селище, предшестващо близкото село *Паскалевец*, е служело за обиталище на обслужващите нейното светилище жрици/жреци. Край *Паскалевец*, освен това, е открито светилище на *Тракийския конник* – едно от главните за *Мизия* и *Тракия* (сн. 1).

Други идентични и аналогични топоними в България: *Паскалево*, *Паспал*, *Пасарел*, *Пастир*, *Пастирци*, *Пастух*, *Пастуша*, *Пастра* /**Н.Мичев и П.Коледаров**. Речник на селищата и селищните имена в България. 1878-1987. С., 1989, с. 209/.

Думата *пас* изглежда стои в основата на родовия термин *баща*, възникнал от прехода Пас-Та („Небесен пастир“), Бас-Та, *башта* и накрая – *баща*. Съществувал е етнонимът *бастарни* на масагетско племе, обитавало *Скития*.

В антропонимията ще отбележим френския математик, физик, философ и теолог *Блез Паскал* (Pascal: 1623-1662 г.) и също френския химик *Луи Пастър* (1822-1895 г.), основоположник на науките микробиология, стереохимия и имунология. Фамилията *Пастър* (Pasteur) е идентична с термина *пастир*.

Другият термин за *пастир* – *сев*, също участва в образуването на топоними. Например *Севлиево* – Сев-Ли-Ево, Сев-Ил-Ева, или „Пастири на богиня Ева“, явно и там са живели жреци на Богинята. Една от четирите посоки на света – *север* – е съставена от думата *сев* – „пастир“ и името *Ре*. В нея се разчита изразът „Пастирът Ре“, а в резултат на това четене разбираме, че пастирът Ре е живял на север от свещената земя *Египет* – в *Тракия*.

Впрочем йероглифът, който се чете (произнася) като „сев“/„себ“, изобразява седнало куче-пастир, или жезъл, увенчан с кучешка глава. *Себек* е ипостазният образ на куче-пастир с вирната опашка, а *собек* – на крокодила-пастир. И двете превъплъщения са на Хадес/Сет; чрез тези идеограми той е изобразяван в *Египет*.

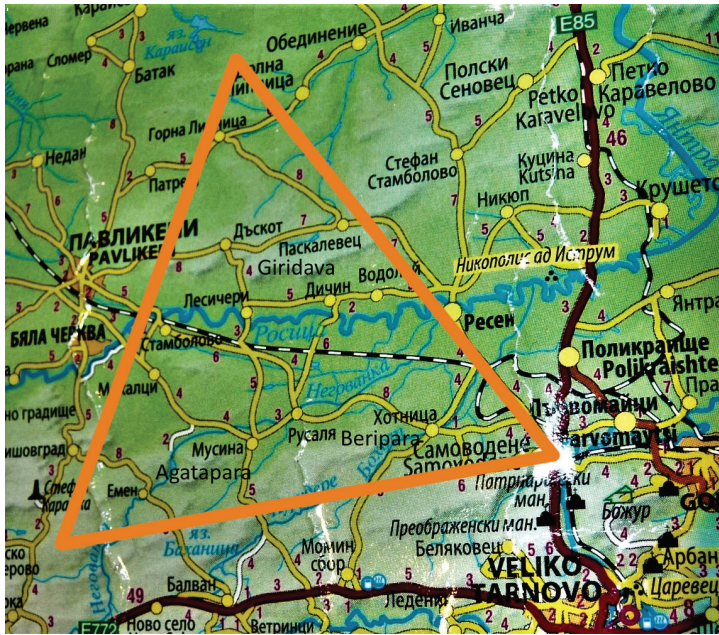
Терминът *сев/сив* (*св*) участва в образуването на култови думи като *Сива/Шива*, *сивила*, *свят*, *светлина*, *светилище*, *светец*, *свещ*, *свещен*, *сфера*

(сефира), *севаст* (българска религиозна титла), *севда* („любов“), *свекър* (бащата на сина), *свако* (съпругът на майчината сестра) и др.

Връщаме се отново към селата *Дъскот* и *Паскалевец*. Близко до тях са руините на трако-римо-византийския град *Nicopolis ad Istrum*, седалището през IV век на Улфила – първия християнски епископ на провинциите *Мизия* и *Дакия*. Случайно ли ранно-християнският култов център е ситуиран до бившия езически култов център на *мизите*?

Право на юг са разположени още две интересни села – *Емен* и *Мусина*, – през които последователно протича река *Негованка* (*Нехованка*), издълбала между тях и около тях забележителна пещерна система с многокилометрови разклонени галерии. Единият топоним съдържа *мус*, а другият *Имен* – разновидно име на бог *Амон/Амин* в *Египет*, – аналог на трако-елинския *Зевс*. *Нехованка* е българо-северняшкият аналог на българо-южняшкото *Нехтеница*: подразбира се египетската *Нефтида* или трако-елинската *Персефона* – дъщеря на *Зевс/Амон*, съпруга на *Хадес/Сет* и господарка на *Долната земя*. *Нехтеница*, *Нехтос* или *Нестос* е архаичното название на река *Места*, извираща от *Рила планина*, протичаща през земите на *бесите* в *Разложкото поле* и вливаща се в *Бяло море* (вж. повече в статията „Планините и върховете с имена на божества“).

Снимка 1. Местонахождението на локализирания от нас палеолитно-неолитен култов център на племето мизи с неговите две светилища: на Котито (Рея) – при днешните села Паскалевец и Дъскот; на *Зевс-Амон* и *Персефона/Нефтида* – при селата *Мусина* и *Емен*; съвпада съответно с древните селища *Гиридава* и *Агатапара*, чиито топоними отразихме върху съвременната физическа карта на Централна Северна България (античната провинция *Долна Мизия*). В югоизточния край на този култов център се появило в следващата епоха (неолит) селището *Берипара* при днешното село *Хотница*. /за древните названия вж. „Карта на тракийската езикова област. Тракийски местни имена“ в **Дуриданов**, Ив. Езикът на траките. С., Изд. НИ, 1976, с. 114/.

В триъгълника между трите посочени древни обекта *Гиридава*, *Агатапара* и *Берипара*, в хълмистата зона, извисяваща се над долината и покрита в миналото с многовековни дъбови гори, е била разположена, според нас, независимата свещена територия на жреческата каста на племето *мизи*.

И така, какво е известно за етнонима *мюзи/мизи* на тракийското племенно обединение на север от Балкана? Той е ползван от Омир (VIII в.) и Херодот (484~425 г. пр.Хр.), и по-късно дискутиран от Посидоний (139-51 г. пр.Хр.) и Страбон (64 г. пр.Хр. – 23 г. сл.Хр.).

В „Илиада“ се казва:

„Зевс щом до черните кораби пусна троянци и Хектор,
там ги остави беди и тегла да понасят без отдик.

После обърна очи лъчезарни в обратна посока,
вгледан далеч към родината на коневъдци-тракийци
и на мизийци, прочути в бой ръкопашен, и още
на млекоядци, добри хипомолги и на абии честни.

Той не отправяше вече очи светозарни към Троя ...“

/Омир. Илиада, песен XIII, стих 1-7./

Сведението на Омир е допълнено от античния астроном, математик и историк Посидоний. Фрагменти от неговата „История“ са запазени в „Географията“ на Страбон:

„По-нататък Посидоний говори за мизите, че заради своята набожност те се въздържали от употребяване на храна от живи същества и затова не ядяли даже своите домашни животни. И че се хранят само с мед, мляко и сирене, живеят мирен живот и затова са ги нарекли „богобоязливи“ и „капнобати“ [буквално „вървящи по дим/огън“ – б.В.Й.]. И има траки, които живеят въобще без жени; наричат ги „ктисти“ [„създатели“ – б.В.Й.] и заради почитта, на която се радват, ги считат за святи, и живеят освободени от всякакъв страх. За всички тези народи поетът [Омир – б.В.Й.] говори като за „горди хипомолги [„доячи на кобили“ – б. В.Й.], галактофаги [„млекоядци“ – б.В.Й.] и абии [„отци“ – б.В.Й.], като за най-справедливи хора“. „Абии той ги нарича преди всичко за това, че те живеят без жени [спазват целебат – б.В.Й.]...“ /Страбон. География, кн. VII, гл. III, 3. – В изданието: **Страбон**. География. Кн. VI-VIII. Превод от старогр. Валерий Русинов. Институт по тракология при БАН. С., ИК „Рал Колобър“, 2007/.

Чрез израза „живеят освободени от всякакъв страх“ се подчертава абсолютната неприкосновеност на жреците на мизите, което се отнасяло и за обитаваната от тях свещена земя, в която те извършвали своите жизнено важни ритуали. Трябва да бъдем благодарни на Посидоний за съхранените данни относно жреческото съсловие на *мизите* и респекта на околните народи към него: това при Омир е само загатнато.

Обсъждайки темата за по-специалния статут и начин на живот на част от *мизите* – тяхното жреческо съсловие, – Страбон се включва в античната дискусия по въпроса кои *мизи* е имал предвид Омир: азиатските или европейските:

„Прочие, елините са приемали, че гетите са траки. А гетите са обитавали от двете страни на Истър [Дунав – б.В.Й.], както и мюзите, които също са траки и са еднакви с народа, който днес се нарича мизи. От тези мюзи произхождат също и мюзите, които днес живеят между лидийците, фригите и троянците [т.е. в Мала Азия – б.В.Й.]. А самите фриги са бриги – тракийско племе, каквито са и мигдоните, бебриките, медовитините, витините и тините, и, според мен, също така и мариандините. Всички тези народи, разбира се, напълно са напуснали Европа, но мюзите (мизите) са останали там. И Посидоний според мен е прав в предположението си, че Омир поставя мюзите в Европа (имам предвид тези в Тракия)...“ /**Страбон**. География, кн. VII, гл. III, 2/.

Разбираме, че *мюзи* е бил назоваван народът около река Дунав в най-дълбока древност; след време част от *мюзите* преминали през *Босфора* в *Анатолия*, днес *Мала Азия*, където се заселили „между лидийците, фригите и троянците“, т.е. между градовете *Сарди*, *Гордион* и *Троя (Илион)*. Най-вероятно през елинистичната епоха етнонимът *мюзи* бил променен в *мизи* и в двете им местообитания.

След това Страбон коментира казаното от Омир и от Посидоний, чуждейки се как *мизите* „живеят мирен живот“ като същевременно са „мизийци, прочути в бой ръкопашен“ /**Илиада**, песен XIII, стих 3-6. – В изданието: **Омир**. Илиада. Превели от старогръцки Ал.Милев и Бл.Димитрова. Второ издание. С., Изд. „Народна култура“, 1971/. Всъщност привидното противоречие може да се обясни с това, че големият народ на *мизите* си е имал естествено йерархично деление: жреци, войни и земеделци, каквото са имали и *скитите*. Та „мизийци, прочути в бой ръкопашен“ били войните, а „горди хипомолги, галактофаги и абии, най-справедливи хора“ – жреците. Част от жреците, най-висшите, изцяло посветени на бога, освен другото били и „абии“ – живеещи без жени (спазващи целебат).

Според нас *абии* означава „бащи“, „родоначалници“. Подобни жреци, назовавани *терали* и обречени на вечно безбрачие, ръководели малкото жреческо племе *тода* (потомци на бог Тот) в *Индия*, което се хранело с ориз, зеленчуци и млякото на своите свещени биволици /**Блаватска, Елена**. Индийските магьосници от Сините планини. Те съществуват и днес. С., 1993, с. 82-136/.

Определенията „богобоязливи“ и „капнобати“ („ходещи по дим“) вероятно се отнасят за *нестинари*, танцуващи по огнена жарава; подхождат точно на жреците на близнаците Нестя: скотовъдеца Хелиос/Велес и земеделеца Кронос/Самар.

Но още по-любопитни за нас са другите определения: „ктисти“ („създатели“), „святи“, „горди“ и „справедливи“. Те твърдо ни насочват към тезата, че жреците на *мизите* са били *нетери* – кръвни божествени потомци, които изпълнявали пастирските си задължения към мизо-дакийските племена на север – от двете страни на р. Дунав, – както това извършвали *бесите* спрямо тракийските племена на юг от *Балкана*. Разбира се, *ктисти-абии* е имало както при *мизите*, така и при *бесите*, тъй като те произхождали от едни и същи богове – Зевс/Перун, Дионис/Даждбог и Посейдон/Боян, – а от това следва, че те били в родство и с царствената династия *Дуло* на азиатските *българи*, произлизаща от същите богове.

Връщаме се пак към текста на Омир, в който той казва как Зевс обърнал „очи лъчезарни“ към „родината на коневъдци тракийци и на мизийци, прочути в бой ръкопашен и още на горди хипомолги, галактофаги и абии честни“ **/Илиада**, песен XIII, стих 3-6/. Виждаме, че за Омир родината на *траки* и *мизи* са античните области *Тракия* и *Мизия*. В българския летописен свод тези области са наречени с общия хороним „Малък Рум“.

Друг интересен момент в тези три Омирови стиха е, че *траките* са „коневъдци“, а *мизите* – „хипомолги“, т.е. доячи на кобили и „галактофаги“, т.е. млекоядци. Припомняме, че и азиатските българи пиели кобилешко мляко, наричано от тях „кумис“. Тази симбиоза между човек и кон от една страна при *тракийския конник* на *мизите* и *траките*, а от друга – при *хунския конник* на *българите*, е твърде специална и характерна като народностна черта, за да не ѝ обърнем внимание **/Йорданов, В.** Конят – свещеното животно на траките и българите. – сп. **Горгони**, кн. 1, 2016, с. 7-26/.

В началото на това изследване разгледахме група думи с корен *мус/муз*, между които *музагет* (Аполон), *музи* (деветте музи, покровителки на изкуствата), *музика*, и разбира се *мюзи* (по-старият етноним на племето *мизи*). Ще добавим античните понятия „музически представления“ и „музическо изкуство“, за които пише Диодор Сицилийски (~90~30 г. пр.Хр.):

„Дионис станал също така изобретател на свещените лицедейски състезания, учредил театрите и създал системата на музическите представления, а освен това, благодарение на него се появили хора, свободни от обществени повинности, а също занимаващи се с определен род музическо изкуство [изкуство, в което е вплетена музика – б.В.Й.] във военните походи. Впоследствие били създадени музическите съобщества на можещите [τεχνῖται, т.е. „технитай“ – б.В.Й.], причастни към изкуствата, свързани с Дионис, като той освободил от налози посветилите се на такъв род дейност.“ **/Историческа библиотека**, кн. IV, V-4. – В електронното издание: **Диодор Сицилийски**. Историческая библиотека. Перевод, статья, комментарии и указатель О. П. Цибенко. На сайте Античная литература: <http://ancientrome.ru/antlitir/diodoros/index.htm/>.

Трите *музически изкуства* – *поезията*, *музиката* и *танца*, – поради абстрактността им се смятали за висши и с тях се ангажирали жреците и аристокрацията. Дейностите *техно*, свързани с преработка на материалната среда, като *архитектура*, *строителство*, *скулптура* и *всички занаяти*, минавали за по-обикновени, макар че и те са давали възможност за изява на човешкия дух, оставяйки ни изключителни шедеври.

Театърът е възникнал в кръга на *Дионисовите мистерии* като обединяващо ядро – синкретична сплав на музическите изкуства – поезия, музика, хор, танц, драматично действие. Участващите актьори, които пеели, танцували, речитирали и пр., а това са дейности, произлезли от херметичните ритуали на култа, не плащали данъци и не служели като войници.

Уточняваме, че тук се говори за дълбока древност, когато *театърът*, би-дейки част от комплекса на *мистерии*, бил игран само в затвореното съсловие на жреците и аристократите. Много по-късно, едва в VI век пр.Хр., той бил изваден от списъка на херметичните забрани и станал достъпен за цялото общество от свободни граждани.

За изкуствата музика, поезия, „хорово пеене и танци“, обвързани до голяма степен с култа по това време, съобщава Страбон (63 г. пр.Хр. – 24 г. сл.Хр.):

„... Платон, а дори и преди неговото време питагорейците, са нарекли философията музика; и казват, че космосът е съграден съобразно с хармонията [осемте вибрации/звучи или ноти на октавата – б.В.Й.], приемайки, че всяка форма на музика е дело на боговете. И в този смисъл също Музите са богини, а Аполон е водач на Музите, а поезията като цяло е възхвала на боговете. И в същия ход на разсъждения те приписват на музиката изграждането на морала, като вярват, че всичко, което изправя ума, е близо до боговете. Повечето елини са приписали на Дионис, Аполон, Хеката, Музите и над всички на Деметра, всичко, което е от оргиастично, или бакхическо, или хорално естество, както и мистичния елемент в инициациите... И носенето на клонка, хоралното танцуване и инициациите са общи елементи в почитането на тези богове. А колкото до Музите и Аполон, Музите оглавяват хоровото пеене и танци, докато Аполон оглавява както тях, така и ритуалите на прорицаване...“ /**Страбон**. География, кн. X, гл. III, 10/.

Ето как за нас стана понятна трудно доловимата иначе връзка между етнонима *мюзи* и изкуството *музика*: народът, който обитавал долините около река *Дунав*, получил своето име поради дейността на жреческата му каста, прочула се с ревностно спазване и забележително изпълнение на *древните мистерии*.

Вокалната вибрация на традиционните песни и мелодии, в съпровода на гайда, гъдулка/лира, кавал/авлос, тимпан/тъпан и кимвал, както и ритмичната стъпка на сатирическите дитирамби, били част от тайните средства за изпадане в трансово състояние с цел свързване с духовете на богинята-майка и бога-отец на племето. *Музикалният и ударен съпровод* на кукерските шествия, или по време на нестинарския обряд – при ходенето бос по разстлана огнена жарава, и въобще при „музическите представления“, е дал съсловното име *мюзи/музи* („занимаващи се с музика“) на жреците, а оттам и на целия народ.

Религиозната дейност винаги се е ползвала от магическата сила на *музиката*. Нима Орфей – цар на траките и архемист на бог Дионис – не се е проявявал като *канос* („певец“), който омагьосвал своите поданици, животните и цялата природа с мелодията на своята лира и със своето вокално изпълнение (вж. сн. 6,7,8 в статията „Към дискусията относно Бохаирския език и писмо“)?

Същото вършел и Орфеевият съратник Евмолп, син на Музей, в своята столица *Пулпудева* или *Евмолпия* (дн. *Пловдив*). Но заради тежък междуродов конфликт с могъщия Борея и неговите синове, Евмолп трябвало да мигрира със семейството си в гр. *Елевзина*, където учредил прочутите *Елевзински термосфории* с *шествие* до гр. *Атина* – най-големите празници в *Елада*. Евмолп станал родоначалник на клана на *Евмолпидите* /**Павзаний**. Описание на Елада, кн. I, 38, 2. – В изданието: **Павзаний**. Описание на Елада. Кн. I-V. Превод

от старогр. Валерий Русинов. Институт по тракология при БАН. С., ИК „Рал Колобър“, 2004/, от който произлизали хиерофантите (*върховните мисти*). Те предавали от баща на син управлението на мистериите чак до антично време (вж. статията ми „Към дискусията относно бохаирския език и писмо“ в настоящата книжка).

Разбира се, и главният български *кан* – *канас ювиги* (сн. 2) – ръководел тангристките свещенодействия, с традиционния за тях музикален съпровод, влизайки в ролята на медиатор между върховния бог Тангра и своя народ.

Един от надписите на кан Омуртаг гласи: „*Р*Канас Ювиги Омуртаг [рече – б.а.]: Негавонас, зера таркан, от моите хранени люде, като отиде на война, се удави в реката Тиса. Той бе от рода Кувиар.“ /ср. Христоматия по история на България. Т. I. Съставители **П. Петров** и **В. Гюзелев**. С., 1978, с. 131/.

Върховните жречески титли – тракийската *канос* и българската *канас*, – както и етнонимът *мюзи/музи*, очевидно са синоними и имат едно единствено значение: „певец“/„певци“ на бога-родоначалник и благодетел.

Снимка 2. Това е метална плоча на българския кан Омуртаг (814-831 г.), посветена на „Негавонас, зера таркан“, взета от <http://solinvictys.blog.bg/history/2010/05/02/omortag-i-krysta-mu.538321>.

Тук е мястото да поговорим за *имен* – протоиндоевропейския народ, от който през хилядолетията на новокаменната, бронзовата и желязната епохи произлезли отделните индоевропейски народи. Всъщност при първата етнодиференциация на *именците* се появили народите *траки*, *мюзи* (по-късно *мизи*),

скити, хони (хуни), всеки от които сетне се разроил в десетки племена, макар те да останали в географския ареал и в държавната организация на своите племенни обединения.

В българския летописен свод „Джагфар тарихи“ има данни за първите разселвания на човешки племена в най-дълбока древност, включително за миграции от *Тракия* към *Скития* и *Урал*, и обратно:

„Преди тридесет и три хиляди години предците на хоните [хуните – б.В.Й.] – именците [прототраките – б.В.Й.] – живели в Големия и Малкия Рум [земите на прототраките – б.В.Й.], а народът на синдийците [протоиндоиранците – б.В.Й.] – на бреговете на Идел [р.Волга – б.В.Й.], тогава наричана Ура... Синдийците се разделили на синдийци-ура и синдийци-мурдаси, които започнали да враждуват помежду си...

След известно време арабите разбили именците от района на река Кубрат [Ефрат – б.В.Й.] и Големия Рум [Анатolia, Левант и Междуречието – б.В.Й.], и по-голямата част от тях отишла на изток през Малкия Рум [същинска *Тракия* – б.В.Й.]...

Когато отпразилите се на изток именци приближили реките Ака-идел [Ока, десен приток на Волга – б.В.Й.] и Шир [Дон – б.В.Й.], мурдасите се опитали да попречат на придвижването им и се завързал бой. Но урците преминали на страната на именците и мурдасите били разбити. След това именците продължили на изток, търсейки места, подобни на родината им и ги намерили в Хин [Северен Китай – б.В.Й.]

Но част от именския род Дуло останала в Ура [Волга-Урал – б.В.Й.] и предложила на урците да опитат късмета си в изоставената от тях родина [Тракия – б.В.Й.]. Урците на драго сърце се съгласили и отишли на юг, където се разделили на карасаклани [черни скити – б.В.Й.], аксаклани [бели скити – б.В.Й.] или масгути [масагети – б.В.Й.], кашанци, сабани [печенеги – б.В.Й.], перси, азери и синдийци [индоиранци – б.В.Й.]. Това преселение станало преди 11 хиляди години...

След това от синдийците се отделили самарците [шумерите – б.В.Й.], които отишли най-далеч от всички и заели областта на река Кубрат. Тук те основали държавата Самар [Шумер – б.В.Й.]...

Първият вожд на самарците бил Май или Мар [Мардук – б.В.Й.], поради което неговите потомци се наричали Мардуан или Мардукан... Той живял 300 години и бил истински праведник, заради което след земната му смърт Тангра го пренесъл на осмото небе. Погребали го в седеметажна кула-гробница [зигурат – б.В.Й.]... /Фрагменти от известие на **Микаил Башту-Шамс Тебир** (IX в.) за произхода на българите, преписани в „Хон китаби“ („Книга за хуните“) от Мохамед-Гали през 1605 г. – В: **Бахши Иман**. Джагфар тарихи. Свитък от български летописи 1680 година. С., Изд. Кама, 2005, с. 270/.

От този цитат става ясно, че човешката цивилизация е възникнала в държавното образуване *Рум-Ура*, което обхващало *Тракия*, *Анатolia*, *Левант*, *Междуречието*, *Скития* и *Южен Урал*. В южните земи *Рум* живеели *именците* (т.е. *прототраките*, *мюзите* и *протоскитите*), а в северните земи *Ура* – *синдийците* (т.е. индоиранците).

Описаната етническа диференциация на индо-европейците е убедителна, но посочените две опорни дати – XXXIII-то и XI-то хилядолетие пр.Хр. – не на-

мират потвърждение в археологията. Според обобщената картина на археологическите находки, в изброените исторически области е имало масово заселване, урбанизация и културен живот едва след IX-VIII-мо хилядолетие пр.Хр., т.е. след съзидателната ера на бог Дионис. Разбира се, открити са няколко по-ранни културни обекта, но те съществували самостоятелно и изолирано, обитавани от малки популации.

Важно е да изясним семантиката на етнонимите на първите два протонарода. При съставянето на етнонима *имен* е ползвана една от формите на името на бог *Зевс* в *Египет*: там „бащата на боговете“ е бил познат под имената *Озирис*/*Азар* или *Зевс-Амон*/*Амен*/*Амин*/*Имен*.

Етнонимът *синд* е съчетание от две морфеми: Син-Д(еус), т.е. „Бог Син“. Очевидно става дума за *Нанар-Син* – шумерското име на трако-елинския *Посейдон*, левантския *Ям*, или ведическия *Боян*. С името *Нанар-Син* този бог се е титулувал във времето, когато е управлявал, в съвластие с баща си Кронос/Енлил, *Горна Месопотамия* и *Синайския полуостров*. В последния етап на живота си, той, изгласан от властния си брат *Зевс/Нинурта*, се оттеглил в същинска *Азия*.

Затова *именците* – потомците на *Имен (Зевс)* – останали в *Стария свят*, а *синдийците* – потомците на *Син (Посейдон)* – завладели *Азия* и *Америка* (минавайки през *Беринговия проток*), като част от тях се върнала в бившите му владения – *Двуречието* и *Ариана*.

В разглежданата от нас древна епоха е възникнала топонимията в *Дакия*, *Мизия* и *Тракия*. Античните топоними окончавали на „брия“ (напр. *Месамбрия*) или „пара“ (напр. *Бесапара*). Но третият, най-старият вариант типово селищно название започвал или завършвал с „дева“ или „дава“ (със значение „бог“): *Предава*, *Русидава*, *Акидава*, *Бурридава*, *Патридава*, *Карсидава*, *Петродава*, *Утидава*, *Капидава*, *Даусдава* (Хелис – край с. *Свещари*), *Муридева*, *Сакидава*, *Скайдава*, *Гиридава*, *Аедава*, *Кумудева*, *Итадева*, *Девня*, *Девин*, *Девелт* (рим. *Deultum*), *Пулпудева*, *Мулдава* /*Иван Дуриданов*. Езикът на траките. С., 1976, с. 66-69/.

Имало и разновидност с „ван“ („вен“/„вин“): *Балван*, *Главан*, *Жеравна*, *Трявна*, *Тетевен*, *Плевен* и др. Топонимите *Девня* и *Девин* съчетават в себе си и двата характерни елемента от третия типов вариант – „дева“ и „ван“. Тук можем да отбележим и хоронима *Молдова*, както и етнонима *молдован*/*молдованка*.

Според скандинавските саги цар Один пребивавал дълги години при *боговете-вани*, за да овладее магията, т.е. древното знание. /*Снуре Стюрлюсон*. Саги за кралете на Севера. Прев. от норвежки език Румяна Сиромасова. С., ВИ, 2003, с. 23-27/

Очевидно древният ведически топонимен суфикс „дева“/„дава“ с времето е претърпял промяна към „ван“/„вен“, за да се оформи в ранното средновековие като типичния славянски суфикс „ав“/„ов“/„ова“/„ово“/„ево“, например *Преслав*, *Белослав*, *Брашов*, *Саратов*, *Подкова*, *Обнова*, *Търново*, *Габрово*, *Севлиево*, *Килифарево*, *Панчарево*.